

Az előadás a Bács-Kiskun '56/60 című konferencián hangzott el, 2016. október 13-án, Kecskeméten a Városháza dísztermében. A programot az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára létrehozott Emlékbizottság támogatta.

Túri Mihály, a „kömpöci forradalmár” sorsa kiváló példája annak, hogy az 1956-os forradalom és szabadságharc vidéki eseményeiben szerepet vállaló, erkölcsileg elismert, népszerű, nagy ismeretsséggel rendelkező "kisembereket" hogyan igyekezett a hatalom – ha időlegesen is – megbénítani a megtorlás folyamatában. A köz előtt elismert Túri Mihály befolyását azonban a koncepciós alapon meghozott börtönbüntetéssel sem sikerült végleg megtörni, hiszen a rendszerváltást követően két ciklusban is polgármesterré választották Kömpöcön. A köztörvényesség vádjá alól azonban nem sikerült felmenteni.

Turi Mihály, mint polgármester

Névjegy

Földműves, egyszerű parasztember. 1950 és 1953 között katonaként szolgált az Államvédelmi Határőrségnél. Leszerelését követően Budapesten az 1. számú mozgó Vasútépítő Vállalatnál dolgozott 1956 őszéig. Eközben 1956. január 1-én az MDP tagjelöltje lett a kömpöci pártszervezetnél. Túri Mihály az 1956. október 27-én lezajlott kiskunmajsai

országos vásár alkalmával egy csikót kívánt vásárolni. A településen ezen a napon lezajlott forradalmi eseményekbe, illetve Neményi József községi tisztviselő agyonverésébe koncepciós alapon, szándékosan vonták be, ugyanis a saját településén – Kömpöcön – létrejött Forradalmi Bizottság megalakításában való részvételén túl mást nem tudtak rábizonyítani. Mégis 1957. február 22-én közbiztonsági őrizetbe vették, majd internálták Kistarcsára és Tökölre. A bíróság 1958. november 3-án – ártatlanul – életfogytig tartó börtönbüntetésre, teljes vagyonelkobzásra és 10 év jogvesztésre ítélte. A Legfelsőbb Bíróság 1959. június 29-én helybenhagyta az ítéletet. 15 évet töltött a Budapesti Központi Büntetés-végrehajtási Intézetben, ahonnan 1972. február 22-én szabadult. 2003. november 6-án hunyt el.

A Bács-Kiskun megyei 1956-os forradalmi eseményeket követő megtorlás gépezetére irányult kutatás hiányosságára utal Túri Mihály máai napig un."elintézetlen" ügye. A Kömpöcön köztiszteletben állt, a forradalmi események alatt facsemetéket ültető, felelős vezetőnek kinevezett akkor 26 életévében járó Túri Mihályt úgy helyezték közbiztonsági őrizetbe 1957. február 22-én, hogy neve az 1957. március 28-án született, a kömpöci és kiskunmajsai „ellenforradalmi” eseményekben részt vevőkre vonatkozó rendőrségi jelentésben sehol sem merült fel. 79 tanút kihallgatva egy fő terhelő vallomása alapján ítélték életfogytiglani halálbüntetésre azt az embert, aki a börtönből 1972. február 22-én szabadulva – "köztörvényes bűnözőként"– 1990-ben (egészen 1998 októberéig) Kömpöc elismert polgármestere lett. *„Erőmhöz, tudásomhoz képest mindenképpen azon munkálkodom, hogy Kömpöc lakossága és egész népünk az előttünk álló nehéz feladatokba egymást segítve és Isten segítségével a szabadság lehetőségeivel élhessünk, és minden egyes állampolgár is élhessen.”* – írta minden kömpöci "Misa bácsija" 1994-ben, a polgármesterré történő kinevezéséhez gratuláló levélre adott válaszként.

A hagyatékban feltárt levelek sorai, illetve az ismerősök, családtagok emlékei mind-mind teljesen ellentmondanak a peranyag alapján "megrajzolt" ember jellemének. Méltán kijelenthető, hogy 60 évvel a forradalom eseményeit követően e pozitív személyiséget övező emlékezetet a mai napig meghatározza Túri Mihály igazságért 31 éven át folytatott harcának sikertelensége.

A forradalom előtti idők

Túri Mihály földműves család – Túri Jenő és Barina Mária – gyermekeként a Bács-Kiskun megyei Kiskunmajsától 12 km-re található Kömpöcön született 1929. augusztus 29-én. Általános iskolai tanulmányainak 1944 nyarán történt befejezését követően egészen 1950. október 24-ig önálló földművesként dolgozott apja gazdaságában, amikor bevonult katonának Zalaegerszegre. Az ÁV határőrséghez került, ahonnan 1953. október 31-én szerelt le. Már a határőrségnél eltöltött időszaka sem volt zökkenőmentes, hiszen 1951-ben elvették tőle a fegyvert édesapja – Túri Jenő – közellátás érdekeit veszélyeztető "bűncselekmény" elkövetése miatt, akit ezért szabadságvesztéssel sújtottak. A diktatúra elveivel való egyet nem értésének eközben még a gyékényesi katonai szolgálat ideje alatt is hangot adott, ugyanis nem tudta elviselni a látványt, ahogyan a svábok kitelepítésekor „[...] öreg embereket, fiatal anyákat kisgyerekeikkel bezsúfolták a vagonokba, s Hortobágyra telepítették őket.”

Leszerelését követően Budapesten az 1. számú mozgó Vasútépítő Vállalatnál vállalt munkát, majd tavasszal hazatért Kömpöcre, ahol 1955. november 1-én DISZ titkárrá nevezték ki. A politikával először 1956. január 1-én került kapcsolatba, amikor is tagjelöltje lett az MDP- Kömpöci Pártszervezetének. Túri Mihály jól ismerte a kömpöci embereket, közöttük mozgott, folyamatosan részt vett a község mezőgazdasági munkálataiban, lokálpatriotizmusa több alkalommal is megmutatkozott. 1956. április hónapjában pontosan ebből a célból kötött cséplési munkaszerződést Szanka István cséplőmunkacsapat vezetőjének révén az Állami Mezőgazdaság Kiskunmajsai Gépállomásával, hogy 17 társával együtt elkötelezze magát a betakarítási időszakra, illetve részt vett a Községi Tűzoltó Testületben a betakarítás problémamentes végrehajtásáért felelős tűzfigyelő bizottság tagjaként.

Forradalmi események Kiskunmajsán és Kömpöcön

1956. október 27.-november 5.

1956. október 27-én országos vásárt tartottak Kiskunmajsán, amelyen Túri Mihály és nagybátyja csikóvásárlás szándékával vett részt. Ott a 2000 Ft értékben megvásárolt csikót Túri Mihály nagybátyja Túri János kocsija után kötötte, így biztosítva annak biztonságos hazajutását Kömpöcre. A vásárteret kb. déli fél 12 órakor hagyta el, hazaútja keresztülvezetett a majsai téren, ahol ekkorra már tömeg gyűlt össze, majd a Kiskunmajsai Községi Tanács előtt tüntetés alakult ki. Túri Mihály leszállt a kerékpárjáról, hogy megnézze, mi zajlik a téren, ekkor két ismeretlen személy minden indok nélkül felpofozta. Ezt követően a régi

postaúton egyenesen Kömpöc felé indult el, majd megközelítőleg fél három körül érte utol Turi János kocsiját, és a hozzá kötözött csikót. Majsán „[...]déli 13 órakor a F. M. Szöv. kenyérbolt előtt mintegy 100-150 főnyi tömeg gyűlt össze, melynek egy része vásárló volt és a tömeg között 15-20 főnyi erősen ittas személy is tartózkodott, akik kiabálásukkal zavarták a rendet és a nyugodt vásárlást.” A felbőszült tömeg egy része elindult a tanácsháza elé, ahol leverték és megtaposták a Népköztársaság címerével ellátott anyakönyvi táblát. Az események miértjéhez hozzá tartozik, hogy mindez nem véletlenül történt, hiszen a feltűnően fekete bőrű, zsidó származású 1919-es kommunista Neményi József (a "Négus"), a kiskunmajsai ipari és kereskedelmi állandó bizottság vezetője a délelőtti folyamán a vásártérről visszatérve egy hatgyerekes hadiözvegy asszonnyal találkozott össze a község központjában, aki a hóna alatt éppen két kenyeret vitt hazafelé. Neményi elvette tőle az egyik kenyeret és ordítani kezdett vele: *„Megmondtam, hogy mindenkinek csak egy kenyér jár!” A másik kenyeret bedobta az üzletbe. Ezt sokan látták, és ebben a paprikás hangulatban ez olaj volt a tűzre.”* Az ellene fennálló közhangulat megnyilvánulásaként és a forradalmi események egyik kiváltójaként tartják számon a majsai köztéren még 1956. október első napjaiban több helyre felfestett Neményi Józsefnek szóló üzenetet is, amelyet Klucsó Béla és Klucsó Ferenc nevéhez kötnek. Az üzenet így szólt: *„Éljen Titó, Négus kuss, agyonverünk innen fuss!”*

A tüntetők egy része – a fentiek tudatában – elindult Neményi József lakására ment, ahonnan a tanácsházához vitték és *„ütlegelni kezdték”*. A *„félholtra vert”* Neményit a karhatalmi erők még első alkalommal ki tudta emelni a tömegből, majd a tanácsháza egyik szobájába, később pincéjébe rejtették el. Az egyre nagyobb számban jelenlévők a Pártbizottság elé vonultak, ahol annak külső tábláit összetörve behatoltak az épületbe és Varga párttitkár "elvtárs" kiadását követelték, de ő ekkora már elmenekült. A csalódott tömeg újra a tanácsháza elé vonult és a pincében elrejtett Neményit – az utcára vonszolva – pillanatok alatt agyonverte.

Deák József rendőr százados, a Kiskunfélegyházi Városi és Járási Rendőrkapitányság vezetője 1956. november 27-én a járási Pártbizottság felé tett jelentésében pontosította a történeteket. Kiemelte, hogy Klucsó Ferenc és Klucsó Béla *„büntetett előéletű, rovott múltú, tisztességtelen, kupeckodással foglalkozó személyek vezetésével, Turcsányi József kiskunmajsai pedagógus felbujtására* – a karhatalom tétlen szemlélődése mellett – *állati módon meggyilkolták”* Neményi Józsefet. A gyilkosság körülményeire vonatkozóan leírta, hogy miután a tömeg agyonverte Neményit, *„a piactéren papírral letakarták. Utána egy zászlórúddal keresztül szúrták, majd otthonát feldúlták és a tulajdonát képező 2 db. sertést elrabolták.”* A jelentésben találhatunk még két nevet, akiket a gyilkosság résztvevőiként

azonosított Deák József: Kolompár Mátyásét továbbá Rádóczi Károlyét. Érdekesség, hogy sem az imént említett, sem pedig az 1957. március 28-án keletkezett összefoglaló jelentésben nem szerepelt Túri Mihály neve. Deák József rendőr százados a tüntetés szervezőiként *Klucsó Zoltánt, Klucsó Bélát, Klucsó Ferencet, Rékasi Gergelyt, Patyi Istvánt és Pekó Istvánt*, az „ellenforradalmi események” következtében végrehajtott népitélet végrehajtóiként – a jelentések alapján – pedig Rékasi Gergelyt, ifj. Patyi Istvánt, Kulcsó Bélát, Klucsó Ferencet, Pekó Istvánt és Kolompár Mátyást nevezte meg. A szervezők és végrehajtók személye – Klucsó Zoltánt kivéve – megegyeztek. De Túri Mihály minden a felelősökre vonatkozó, a megtorlást előkészítő hatósági jelentésből kimaradt.

Eközben Kömpöcön is zajlottak az események. Túri Mihály hazaérkezve elmondta a nála érdeklődőknek, hogy mi történik Kiskunmajsán. Másnap, 1956. október 28-án reggel 8 óra tájban Túri bement a község központjába, ahol a Tejcsarnok előtt találkozott Szentannai Béla tanácsstíkárral, aki *„azt mondotta nekem, hogy távmondatot kapott az éjjel Kiskunfélegyházáról, hogy itt Kömpöcön is meg kell alakítani a Forradalmi Bizottságot.”* Mivel Túri volt Kömpöcön a DISZ titkár, ezért tudomásul vette a feladatot, bement a Tanácsházára, ahol írógéppel egy beszédvázlatot készített Szentannai és Á. Molnár Péter tanító segítségével. A majsai események híre ekkorra már intenzíven hatott Kömpöcön is, a Tanácsháza körül gyülekezni kezdtek az emberek. Túri – élve a lehetőséggel – a Tanácsházával szemben elhelyezkedő templom előtt felolvasta megfogalmazott gondolatait, amelyben a közel 200 fős tömeg megnyugtatóra, lehiggasztására vonatkozott: *„[...]ma hazánkban nagy vérrontás folyik és ezért fogjunk össze és kerüljünk el minden helyi vérrontást. Aki eddig büntettet követett el, azt majd a törvény megbünteti.”* A beszéd elmondását követően a jelenlévők Túri Mihályt választották meg a Forradalmi Bizottság elnökévé, aki egy katonatiszt kíséretében Gyülvérszi István tanácselnök lakására ment, hogy elkérje a hivatal kulcsait. Túri ugyanígy tett a Pártház kulcsaival is, hiszen a Nemzetőrség megalakítására is utasítást kapott Kiskunfélegyházáról. Ebben a munkában segítségére volt Lőrincz Illés, akivel leltár szerint átvették a Pártházat Zsigó Károly párttitkártól.

Eközben hírek érkeztek, hogy a kömpöci Vörös Október térszben is fokozódtak az indulatok, ezért Túri Mihály – Á. Molnár Péter kíséretében – kiment a térszbe, hogy a panaszokat orvosolják. Ekkorra már 20 fő térsz tag jelezte Túri számára, hogy el kell menekülniük a szövetkezetből, mert a *„csengeleiek agyonverik őket”*. A másik igen jelentős probléma pedig a tagok elégedetlensége volt, ugyanis *Bozóki János, Bozóki Sándor, Gyökös Géza és Szabó nevezetű tsz. tagok bejöttek hozzám a tanácsházára, hogy ők nem tudják már bevetni a Nemes Nándor féle földet, és le akarják adni, úgyis van nekik elég. Nemes Nándor is a tanácsházán*

jelentkezett nálam, hogy kell neki a földje.” Ennek értelmében a Forradalmi Bizottság határozatot hozott, hogy Nemes Nándor bevethette immár újra saját tulajdonú földjét, amelyről – a téesz tagok aláírásával igazolt nyilatkozat alapján – hivatalosan is lemondott a Vörös Október téesz.

Azonban a Túri Mihály által elmondott eseményekről, az 1956. október 29-én leváltott Zsigó Károly titkár és Gyülvészi István V.B. elnök által 1957. január 10-én készített jelentésében teljesen másként vélekedett. Leírták többek között, hogy *„A majsai eseményeknél főszerepet játszott kömpöci volt D.I.SZ. titkár [Túri Mihály] és MDP tagjelölt a szemtanuk szerint az éjszakai órákban segítségül hívta az ottani vérengzésben részt vevő társakat, hogy még 28-ára virradóra legyenek segítségére Kömpöcön mintegy 14 személy ellen irányuló ellenforradalmi tevékenységben.*” A 28-án történt események kapcsán Túri és Lőrincz által igazolt közel 200 fős jelenlévő tömeggel szemben Gyülvészi 15-20 főről írt, akik megválasztották a Forradalmi Bizottságot. A kulcsok átvételével kapcsolatosan egy erőszakos magaviselettel és fenyegetéssel, az MDP iroda üvegtáblájának leverésével is vádolták. Általánosságban jegyezték meg, hogy *„A Forr. Bizots. tagjai becsmérelték szidták fenyegették a becsületes Párttagokat a becsületesen dolgozó parasztokat akár részt vettek azok a közéletben vagy nem egyaránt*” Érdekesség, hogy a Forradalmi Bizottság tagjainak társadalmi hovatartozására is tettek egy olyan kijelentést, miszerint azok *„[...] nagy százalékban rehabilitált és nem rehabilitált kulákokból valamint azok szolgálatában álló személyekből tevődött össze.*” Ez azért sem igaz, mert Túri Mihály szülei csak 9 hold földön gazdálkodtak. A V.B. elnök a Vörös Október téeszben történt események felbujtójaként és a téesz felosztatásáért felelős személyként is természetesen Túri Mihályt jelölte meg.

Ahogyan a kiskunmajsai események esetében, így Kömpöcön történeteket is érdemes megvizsgálni a későbbiekben született harmadik fél jelentéseinek tükrében.

A járási Tanács Végrehajtó Bizottságának szigorúan titkos iratanyaga Túri Mihály álláspontját képviseli, ugyanis a Tanács Gyülvészi István leváltását nem Túri Mihály tevékenységéhez kötötte, hanem sokkal inkább Gyülvészi személyéhez, ugyanis *„[...]Gyülvészi István az elmúlt időben sem látta el megfelelő módon a reábízott feladatokat, ugyanakkor a lakosság körében ellenszenv mutatkozott személye iránt.*” A járási szinten végbement személycseréket azzal indokolták, hogy a szóban forgó funkcionáriusokat *„[...] már a forradalmat megelőző időszakban is el akarta távolíttatni. [...] Véleményünk szerint a beállított személyek megfelelnek a beosztott funkciókban és a munkakör megismerése után megfelelő jó munkát tudnak kifejtetni a lakosság érdekében.*”

A Vörös Október térsz feloszlásának és a Nemes Nándor féle föld visszaadásának valós okát maga Deák József rendőr százados igazolta a következőképpen: „[...] *a 17 taggal rendelkező kömpöci Tsz. „[...] korábban is szétszűlésben volt, rossz volt a vezetés és túlságosan el volt adósodva.*” Nem mellékes természetesen az a tényező sem, hogy a járási felszabadulási begyűjtési versenyben Kömpöc község ekkor a 11. település közül csak a 10. helyen végzett 78,7 %-os teljesítéssel, amely a Járási Begyűjtési Hivatal részéről is elégedetlenségre adott okot. Így nem csodálkozhatunk azon, hogy a Nemes Nándor földjén gazdálkodó Tsz. tagoknak már vetőmagra sem tellett, így mihamarabb szabadulni kívántak a földtől. Ennek az ügynek a tisztázásban kívánt részt venni Túri Mihály, mint felelősen kinevezett községi vezető.

"Felelősségre" vonás?

Az "ellenjelentés" hatásos volt. Túri Mihályt – a Kiskunmajsán és Kömpöcön történt események következtében – 1956. november 10-én előállították. Egy orosz katona és egy magyar rendőr kísérte be Kiskunmajsára, ahol bezárták egy szobába és elvették személyes tárgyait, bicskáját és a karóráját is. Másnap, november 11-én átvitték a rendőrségre, ahol egy orosz őrnagy – egy tolmács segítségével – kihallgatta. A faggatás témája a Kömpöcön történt események voltak, amelyek kapcsán Túri Mihály részletezte az október 27. és november 5-e között lezajló eseményeket. A Kiskunmajsán történetekről ekkor még szó sem esett. Mivel nem tudtak felhozni ellene különösebb vádat, így elengedték. Azt a megbízást kapta, hogy a továbbiakban is tartson rendet a községben, ahol ez idő alatt az élelmiszergyűjtések után a falu szépítésén is fáradozott.

Az előállítástól számított másfél hét múlva „*karhatalmista pufajkások*” gépkocsija parkolt le a kömpöci Tanácsháza előtt, ahol éppen Túri Mihály tartózkodott. „*Te kulák csimuta, most meglakolsz!*” – hangzott a felszólítás, amelyet ütések és rúgások sorozata követett. Majd, mint előállított személyt 1957. február 21-én Szegedre szállították, ahol a szembesítették Patyi Istvánval, Kolompár Mátyással és Pekó Istvánval, akik mindhárman igazolták, hogy Túri Mihály egy újjal sem ért hozzá Neményi Józsefhez, a „Négushoz.” A szembesítést követően „[...] *azt mondták, hogy hazamehetek. De másnap aláírtak velem egy papírt, hogy közbiztonsági őrizetbe vesznek, mert szabadlábon tartásom veszélyes a közre.* Ezt követően „[...] *elvittek a kecskeméti Rendőrkapitányságra, onnan Kistarcsára, aztán a tököli*

internálótáborba. Ütöttek-verték minden nap. Itt tudtam meg, hogy a „Négus” megöléséért Patyit, Kolompárt és Pekót halálra ítélték [...].”

A megszületett határozat értelmében a közbiztonsági őrizetet Túri Mihály ellen 1957. július 10-én szüntették meg, majd egy nappal később, július 11-én 34 Ft 90 fillér kézpénzzel, egy kis székkal és egy irattárcával engedték ki a Tököli Országos Büntetés-végrehajtási Intézetből. A szabadulás indokaként bünvádi eljárásról hozott felülvizsgáló bizottsági határozat szerepelt, amely a büntetőeljárás megindítását jelentette.

„Nem sokáig [voltam Tökölön], de örökkévalóságnak tűnt, mert ütöttek-verték naponta háromszor, négyszer is. Innen Kiskunfélegyházára vittek, ahol megtudtam, hogy a Klucsó testvéreket, Rékasi Jójárt Gergelyt s engem is azzal vádolnak, hogy részt vettünk Négus meggyilkolásában. De a Klucsó testvérek és Rékasi disszidáltak, így én lettem az elsőrendű vádlott Négus agyonverésért. „[...] azt mondta a félegyházi ügyész, hogy összeszedtek ellenem már annyi bizonyítékot, hogy ezért fel is akasztanak.”

A vád

A Kiskunmajsán és Kömpöcön 1956. október 27. és november 5. között lezajlott események következtében 1957. július 11-én a Kecskeméti Megyei Ügyészség tehát büntetőeljárást indított az 1957. február 22. napjától július 10-ig Kecskeméten, Kistarcsán majd Tökölön közbiztonsági őrizetben, majd később július 15-től előzetes letartóztatásban lévő I. rendű vádlott Túri Mihály ellen, illetve az akkor szökésben lévő II. rendű Rékasi Jójárt Gergely (aki Franciaországba disszidált, ugyanis 1944 decemberében emberölést hajtott végre, ezért 1947-ben halálra ítélték), illetve a III. rendű vádlott Klucsó Béla és a IV. rend. Klucsó Ferenc ellen *„a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel és a BHÖ 349. pontjában foglalt gyilkosság büntette miatt.”* A bíróság az V. rendű vádlott Kolompár Bélával szemben – aki szabadlábon védekezett – a BHÖ 1. pontjának 2. bekezdésében foglalt *„a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel büntette miatt”* indított eljárást.

A büntetőeljárás alapját az 1957. február 22-én Túri Mihály közbiztonsági őrizetbe vételéről szóló határozatában szereplő vád alapozta meg, amelyet Szalóki László rendőr őrnagy (Bács-Kiskun Megyei Rendőrfőkapitányság) a következőképpen foglalt össze:

„Turi Mihály 1956. okt. 27-én Kiskunmajsán [...] öntevékenyen belekapcsolódott az ellenforradalmi tevékenységbe. A tömegnek elszavalta a Talpra magyar-t, utána pedig a

tanácsháza pincéjéből néhány társával együtt hajánál fogva a tanácsháza elé kihúzták Neményi József begyűjtési előadót, akit már előzőleg egy ízben a tömeg összevert, a pincébe dobták őrizetbe. A tanácsháza elé kivonszolt Neményi Józsefet a tömeg azután agyonverte. Ugyanott a tanácsháza előtt szolgálatot teljesítő katonatisztek vállapjait rángatta, s követelte, hogy azok szedjék le a vállapokat. Neményi József meggyilkolása után Turi elmenekült Kiskunmajsáról.

Október 28-án tömeggyűlés volt Kömpöcön, ahol Turi Mihály 12 oldalas általa gépelt szöveget olvasott fel a templomból kijövőeknek. Ez alkalommal a tömeg Turi Mihályt megválasztotta a Forradalmi Tanács elnökének, Gyülvészi István tanácselnököt pedig elzavarták azzal, hogy fel ne menjen a tanácsházához, mert nem felelnek az életéért. Turi Mihály elnökletével egy olyan határozatot hozott az Ellenforradalmi Tanács, hogy Nemes Nagy Nándor kömpöci lakosnak adja vissza a Vörös Október T.sz. 45 kh. földjét tanyával együtt. Turi Mihály elvette a párttitkártól a kulcsokat és a párthelyiségben helyezte el az általa alakított nemzetőrséget.”

Túri Mihály a már korábban – 1957. február 24-én – Kiskunfélegyházán megrendezett kihallgatáson tett nyilatkozatát a büntetőeljárás megkezdésekor is fenntartotta:

„[...]Tagadom azt, hogy én a Kiskunmajsai Községi Tanács előtt jártam volna, vagy ott bármilyen törvényellenes cselekményt hajtottam volna végre. Én egy újjal nem nyúltam a Neményihez hozzá. Tagadom azt is, hogy én ott egy katona fhdgy-nak a vállapját rángattam volna és nem is követeltem a Neményi kiadását és nem húztam azt ki hajánál fogva.” A Kömpöcön történetekre vonatkozóan pedig a fentiekben ismertetett tényeket mondta el. Az ügy érdekessége, hogy az 1957. március 28-án keletkezett Deák Józseftől származó jelentés időpontjában Túri Mihály már közbiztonsági őrizetben volt Kecskeméten, pedig az ellenforradalmi cselekményeket elkövetők között sem Kiskunmajsán, sem pedig Kömpöcön nem szerepelt. A kiskunmajsai események vonatkozásában a 12 személy került be a nyilvántartásba, míg Kömpöc községből egyetlen személyt sem neveztek meg „ellenforradalmi” cselekmény elkövetőjeként.

A per

Az 1957. július 19-20-án, a Kiskunfélegyházi Járásbíróságon megtartott kihallgatásokat követően a nyomozást 1957. július 29-én fejezte be a rendőrség, ám az újabb kihallgatások

továbbra is folytatódtak. Az augusztus 12-én megtartott előkészületi ülést követően a Bács-Kiskun megyei Ügyészség – a szervezkedés büntette miatt – augusztus 24-én titkos ügyé nyilvánította Túri Mihály és társai perét. Két nappal később a kiskunfélegyházi városi és járási ügyészség vezetője pótnyomozás lefolytatását rendelte el, ugyanis újabb személyek kerültek a gyanúsítottak körébe. Ezt követően a következő tanúkihallgatásra 1957. augusztus 29-én került sor, amikor Zsolnai János kiskunfélegyházi B.M. dolgozó is tanúskodott, aki viszont nem tudta megerősíteni a Túri Mihállyal kapcsolatosan megfogalmazott vádat. A korábbiakhoz hasonlóan a szeptember 3-án, ezen alkalommal Kiskunmajsán lefolytatott tanúkihallgatások sem jártak eredménnyel a Kiskunfélegyházi Járásbíróság szempontjából, pedig ezen alkalomra elkészült a B/1292/1957. számú, Túri Mihályról szóló környezettanulmány is, amelyben szintén nem tudtak terhelő adatokat rögzíteni.

A kiskunfélegyházi és kiskunmajsai helyszíneket követően 1957. szeptember 11-én már a Kecskeméti Megyei Bíróságon, mint büntetőbíróság előtt tartották meg a tárgyalás előkészítő ülést, Dr. Lakatos István, a tanács elnökének vezetésével, aki 1957. november 20-ára a Kiskunfélegyházi Járásbíróságra jelölte ki az első tárgyalás időpontját. A végzés értelmében Túri Mihályt fellebbezés vagy végleges határozat megszületéséig előzetes letartóztatásban tartották. A november 7-én kelt kiskunfélegyházi tárgyalási időpont értesítést követően Dr. Kristóf Gyula ügyvéd viszont – az alábbiakra hivatkozva a tárgyalás előtt négy nappal, november 16-án – lemondta Túri Mihály jogi képviselőt: „[...] *minthogy a november 2-22. napjaira kitűzött tárgyaláson más hasonló ügyben Kecskeméten vagyok kénytelen tárgyalni.*” Ezt követően a Megyei Bíróság a Dr. Lévai Nándort, a Kiskunfélegyházi Ügyvédi Munkaközösség tagját jelölte ki a védelem ellátására. A felkérésnek eleget téve Dr. Lévai Nándor meghatározott védőügyvéd jelent meg a tárgyaláson, amelyet Dr. Kiss Ernő, a kiskunfélegyházi járásbíróság tanácsának és megyei bíróság szakszervezetének elnöke, a vezetett le, ugyanis politikai perekben minden esetben a dr. Lengyel Zoltán, dr. Kiss Ernő, dr. Berényi György, majd 1957 júliusáig dr. Magócsi Géza büntetőtanácsa ítélkezett. Ebben az esetben a kiszállt tanács dr. Kiss Ernőé volt, akire a politikai perek kapcsán nem vetett túl jó fényt, miszerint az 1957. február 26-án megtartott megyei bírósági értekezletén – az októberi forradalom és szabadságharcot követően – nyugtázta az egypártrendszer megmaradását, amellyel magyarázatot adott arra, hogy a bírák miért nem akarnak a jövőben sem az MSZMP-től függetlenek maradni.

A Kiskunfélegyházán 1957. november 20. és november 22. között lezajlott tárgyaláson a következő végzés született, amely előre vetítette az újabb, de immár hosszabb tárgyalás elképzelését: „*A megyei bíróság a Túri Mihály ügyében keletkezett bűnügyi iratok[at] új*

vádirat szerkesztése végett a Bács-Kiskun megyei Ügyészséghez áttesz, [...] mivel a tárgyalás adatai alapján a vád tárgyává tett államrend elleni büntetlen kívül még élet elleni bűncselekmény elkövetése is fennforogni látszott.” Az elrendelt pótnyomozást még januárban és februárban újabb kihallgatások követtek Kiskunfélegyházán, ám Dr. Karácsonyi István megyei ügyész a Kiskunfélegyházi Rendőrkapitányság részére Túri Mihály letartóztatását kizárólagosan 1958. február 15-ig engedélyezte, ám a Kiskunfélegyházi Rendőrkapitányság felülbírált a megyei ügyész utasítását. A rendőrség addig húzta az időt, amíg 1958. március 6-án, Kastyák János százados, a B.M. Bács-Kiskun Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának osztályvezető-helyettese betekintésre át nem kérte a Patyi István és társai ellen indult nyomozás iratanyagát, ugyanis a kihallgatások során egyéb részt vevők nevei is felmerültek [*Koncz Sándort, aki később életfogytiglani börtönre ítélték*], tehát újabb pótnyomozás vette kezdetét. Ez azt jelentette Túri számára, hogy továbbra is letartóztatásban maradt.

A per hosszadalmasságára való tekintettel – tartva a „szökés lehetőségétől” – Deák András ügyészségi ügyész 1958. április 24-én újabb hivatalos javaslatot nyújtott be a letartóztatás meghosszabbítására, amelynek feloldására Túri Mihály május 22-én benyújtott szabadlábra helyezési kérelmével tett kísérletet. Kérelmét a Megyei Bíróság néhány nappal később, május 29-én született végzésben elutasította. A megfellebbezett végzést végül 1958. július 2-án a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága is elutasította.

Az ügy leghosszabb és egyben a végső ítélet megszületése előtti utolsó nyilvános tárgyalási blokkját – 79 tanú meghallgatásával – 1958. október 20. és november 3-a között rendezték a Kiskunfélegyházi Járásbíróságon, ahol újfent Dr. Kiss Ernő tanácsvezető és Dr. Pajtás István ügyész vezették le a tárgyalást. Túri Mihályt a Járásbíróság által kijelölt ügyvéd, Dr. Terjék József védte.

Túri a következőképpen nyilatkozott:

„A vádat megértettem. A vád tárgyává tett cselekmény elkövetésében részben érzem magamat bűnösnek abban a vonatkozásban, hogy a községi nemzeti bizottság elnöki tisztjét magamra vállaltam. A vád tárgyává tett egyéb más cselekményben nem vettem részt.”

Az ügyészi kérdésre, amely a Nemes Nagy Nándor féle földre vonatkozott a következőt válaszolta Túri Mihály: *„A határozatot a Nemzeti Bizottság hozta, mint már említettem, hibát követtem el azáltal, hogy szerkesztésénél nem voltunk elég körültekintőek, és a határozatba nem vettük bele azt, hogy ez a határozat a termelőségvetkezeti egyenes kívánságára történt.”*

A következő napon, október 21-én folytatódott a tárgyalás, ahol Timaty Miklós honvéd főhadnagy (Kiskunmajsa) is tanúskodott és megerősítette, hogy látta a téren Túri Mihályt, de

a közvetlen bántalmazók közé nem sorolta. Egy rendkívül érdekes tényező viszont kitűnik a tanúvallomásából. „[...] *Neményi József további bántalmazására került sor, a tanácsháza előtt. Ezt nem sikerült megakadályozni, mert a fegyverhasználatot Papp őrnagy nem engedélyezte.*” Ezért a cselekedetért Papp Zoltán őrnagyot, a kiskunmajsai 31. lövész ezred törzsfőnök-helyettesét 6 év börtönre, 5 év jogvesztésre, ½ vagyonelkobzásra ítélték, ugyanis a kiskunmajsai helyőrségben maradt erők parancsnokaként nem számolta fel a szóban forgó tüntetést. 1956. október 30-án az ő kezdeményezésére alakult meg a Forradalmi Katonai Tanács, majd november 4-én a szovjet csapatok ellen riadóztatta az alakulatot, illetve a tüzerütegeket tüzelőállásba rendelte.

A budapesti események után önmagában is kérdéses vásár megrendezésének lehetősége, annak szokatlan dátuma, a majsai alakulatok elrendelése, a népítélet akadály nélküli végrehajtása, Túri Mihály indok nélküli megpofozása mind-mind azt bizonyítják, hogy Kiskunmajsán provokációról volt szó. Mindenesetre Timaty Miklós honvéd főhadnagy Túri Mihályt érintően a következő tisztázó vallomást tette: *„Véleményem szerint Neményi József bántalmazásának és általában a községben kirobbant ellenforradalmi megmozdulásnak Klucsó Béla és Klucsó Ferenc testvérek voltak az értelmi szerzői. [...] „Túri Mihályt ez alkalommal a tanácsháza előtt, szavalni nem láttam. [...] Most is azt csak azt mondhatom azonban, hogy nem láttam Túri Mihályt Neményi Józsefet bántalmazni.”* Az elhangzott tényeket Gajdos István honvéd őrnagy is megerősítette, ám Neményi Józsefné állította, hogy látta Túri Mihályt, amint a férjét bántalmazta.

Az ítélet

A szembesítések és a tárgyalás befejezését követően Dr. Kiss Ernő tanácsvezető 1958. november 3-án délelőtt fél 9-kor kihirdette az ítéletet. *„Emlékszem halottak napja volt az ítélethozatal. A bíró hozzá sem nyúlt az aktához, a zsebéből kivett egy fecni papírt, és kihirdette az életfogytiglani börtönbüntetést. Ekkor 27 éves voltam.”*– mondta Túri Mihály.

Az 1958. november 3-án módosított vád szerint Túri Mihályt – a Btá. 51§. 2 bekezdés a. pontjában foglalt enyhítési lehetőség felhasználásával – életfogytig tartó börtönre, egyes jogoktól 10 évi időtartamra való eltiltásra és teljes vagyonának elkobzására, míg a II. rend. Rékasi Jójárt Gergelyt, III. rend. Klucsó Bélát, IV. rend. Klucsó Ferencet halálra ítélte, emellett kiszabta teljes vagyonuk elkobzását is. A Bíróság az V. rendű vádlott Kolompár

Bélát 8 hónap börtönbüntetésre ítélte. Patyi Istvánt, Kolompár Mátyást és Pekó Istvánt 1957. október 7-én kivégezték a kecskeméti megyei börtönben.

A Túri Mihály számára az igazságtalan ítélet meghozatalát követően 1959. május 18-án fellebbezési kérelmet nyújtott be, amelynek tárgyalási időpontját június 8-ára, Budapesten jelölték ki. A bírósági tárgyaláson nem jelenhetett meg Dr. Terjéki József (Túri ügyvédje), ugyanis az előre megküldött résztvevők listáján nem szerepelt a neve, mint védőügyvéd. Az ügy bírójaként azt a Dr. Egyed Lajost jelölték ki, aki 1957-ben gyorsított büntetőügyekben ítélezett, mint elnökbíró. A június 8-i tárgyalást elnapolták, a következő időpontot június 29-én délután 14 óra 30 percre jelölte ki a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Budapest Fő utca 1. szám alatti tárgyalótermébe, ahol Túri Mihály védelmét Dr. Pap Jenő budapesti ügyvéd képviselte. Túri Mihály ügyvédje azzal érvelt a védelem mellett, hogy az eljárás során „[...] *nem bizonyosodott be, hogy a vádlott néhai Neményi József sértett bántalmazásában részt vett, mert a bántalmazás tényét egyedül a néhai sértett feleség, Neményi Józsefné tanú állította azonban egyedüli vallomása megnyugtató bizonyítékként nem értékelhető.*” A védelem érvelését a Legfelsőbb Bíróság „*alaptalan érvelés*”-re hivatkozva elutasította.

Túri Mihály szempontjából nem jelentette a kirótt büntetés enyhítését az államellenes cselekmény minősítésének megváltoztatása sem. A Legfelsőbb Bíróság döntése szerint Túri Mihály „[...] *tevékenysége nem tekinthető a Magyar Népköztársaság Alkotmányában meghatározott, népi demokratikus államrend vagy népköztársaság megdöntésére irányuló cselekmény elkövetésében kezdeményező, vezető jellegűnek. Ezért a Legfelsőbb Bíróság a vádlott államellenes cselekményének minősítését megváltoztatta [...]*” Vagyis mivel Túri Mihály Kömpöcön, 1956. október 28-án Szentannai Béla információin keresztül tudta meg, hogy a községben nemzeti bizottságot kell alakítani, így tevékenységét nem minősítették vezető jellegűnek. Viszont súlyosbító körülményként értékelte a bíróság, hogy a szemtanú – Neményi Józsefné – elmondása alapján Túri Mihály belerúgott Neményi József halott testébe, így cselekményét „[...] *a gyilkosságnak az emberi méltóságot megszegyenítő, állatias módon való végrehajtása*”-ként minősítette, ezért a Túri Mihályt a terhére megállapított gyilkosság büntetéseért összbüntetésül az elsőfokú ítéletben kiszabott büntetésre ítélte. Az „érdektelen” tanúk vallomásai, – ahogy Kahler Frigyes fogalmaz – tehát nem hoztak eredményt, ám a koncepciók peres jellemző sajátosságai alapján a bíróság ezen tárgyalás alatt is végig igyekezett legalább még egy tanúról gondoskodni, aki nem más volt ebben az esetben, mint a meggyilkolt személy felesége.

Túri Mihály a váci fegyházban – ahol, mint rakodómunkás dolgozott – követően, Budapestre, a Kozma utcában lévő Fővárosi Központi Büntetés-végrehajtási Intézetbe került, ahol szabadulásáig 1972. február 22-ig tartották fogva. – A Bt. 51§. 2. bekezdés a. pontjában foglalt enyhítési lehetőség alapján a 15 év letöltött szabadságvesztést követően kiengedték a börtönből, ahol együtt raboskodott Vásárhelyi Miklóssal, Litván Györggyel, Bibó Istvánnal és Göncz Árpáddal is. Velük kezdetben asztalosként, majd a fordító irodán is együtt dolgozott – míg a korábbi, Kecskeméten eltöltött időszak alatt olyan rabtársak között volt, mint a kecskeméti B. Hajagos Károly, aki 4 év börtönt kapott Vági Lajos őrnagy – a kecskeméti sortüzek egyik főszereplőjének – budapesti letartóztatásáért. A rabságban eltöltött idő alatt született ismeretségeket a rabok megörökítették, amelynek tárgyi hagyatéka áthagyományozódott az utókor számára, hiszen B. Hajagos Károly az 1990. február 6-án általa nyilvánosságra hozott – börtönben használt – alumínium ételtartóra minden rabtársával felvésette a nevét, amelyen ott szerepel Túri Mihály aláírása is. A rabok közül sokakkal azonban a '90-es évek végéig tartotta a kapcsolatot, a legszorosabb viszony Tóth Imréhez fűzte, akinek rendkívül sokat köszönhetett, hiszen a tizenöt év rabság alatt olvasásra és tanulásra sarkallta. Rabtársának minden bizonnyal köze volt ahhoz is, hogy Túri Mihály szabadulása napján két könyvet hozott magával a Kozma utcai gyűjtőfogházból, amelyet a család megőrzött az utókor számára. Művelődni kívánó személyiségét Zakar László nevelőfőhadnagy is megerősítette a Túriról leadott jellemzésében: „*A börtönben sokat olvas és tanult.*”

Túri Mihály rabtársai közül többen szabadultak az 1963. március 21-én az új Országgyűlés alakuló ülésén Kádár János által kihirdetett amnesztiának, vagyis „*kikényszerített hamis közkegyelem*”-nek köszönhetően, amely természetesen „*nem jelentette a hatalom megbocsátását*”. Túri Mihálynak – mint 268-654 tisz. elítéltnak – azonban maradnia kellett, ugyanis az 1963. április 5-én, a Bíróság Kegyelmi Tanácsához intézett kegyelmi kérvényét – Zakar László nevelő főhadnagy (OB, Budapest) javaslatának ellenére – Dr. Klinger István, a Kecskeméti Megyei Bíróság megbízott tanácsvezetője elutasította. Így tehát 1972. február 22-én bekövetkezett szabadulásáig a Kozma utcai Büntetés-végrehajtási Intézet rabja maradt.

A szabadulást követően – túl a negyvenen – tulajdonképpen mindent előről kellett kezdenie. Hazatérve, Kömpöcön politikai "bélyege" miatt és börtönviseltségének "köszönhetően" ismerősei – ha találkoztak vele az utcán – sorra fordították el fejüket. Mivel helyben munkát sem kapott, ezért 1973. április 13-tól Szegeden a jutaárúgyárban akart elhelyezkedni, de nem vették fel. Így a szintén szegedi telephelyű DÉLÉP-nél (Délmagyarországi Magas- és Mélyépítő Vállalat) kényszerült munkát vállalni, ahol egészen nyugdíjazásáig, mint asztalos segédmunkás (1989. augusztus 29.) volt állományban.

1973. október 27-én megházasodott és a rövidesen megszületett két gyermek – Árpád és Emese – mindig nagyon büszke édesapjaként 1989. november 6-án belépett a Magyar Demokrata Fórumba, majd Kömpöcön megszervezte az MDF alapszervezetét. Ennek eredményeként az 1990. szeptember 29-i helyhatósági választásokon megnyerve a kömpöciek bizalmát, polgármesterré nevezték ki. Ezt követően 1991. október 23-án Göncz Árpád köztársasági elnök Túri Mihályt, mint „*A Nemzet sorsát és történelmét meghatározó dicsőséges forradalmunk alatt példamutatóan helytálló*” személyt 1956-os Emlékéremmel tüntette ki.

Bizonyára több tényező is közrejátszott abban, hogy a kömpöciek bizalma négy évvel később sem ingott meg Túri Mihály iránt, ugyanis az 1994. december 11-én megrendezett választásokon polgármester maradt egészen 1998. október 18-án megtartott helyhatósági választásokig. A választást követően, a Választási Bizottság elnöke, Csáki Illés és Dr. Vándor Rudolf jegyző „*Kömpöc község önkormányzatával végzett eredményes munkájáért*” emléklapot adományozott Túri Mihály részére, amellyel elismerték az általa Kömpöc községért nyolc éven át végzett áldozatos munkát.

A szabadulását követő tizenhét év alatt sokat őrlődött a rehabilitáció lehetőségén, majd a Magyar Köztársaság kikiáltását követően, 1989. december 5-én az elsőfokú ítélet semmissé nyilvánítására vonatkozó perújítási kérelmet nyújtott be a Bács-Kiskun Megyei Bíróságház. Az 1959. június 29-én jogerőre emelkedett a Bf. III. 1003/1959/8. sz. ítélet semmisé nyilvánítási kérelemére vonatkozó elutasító végzés igen gyorsan, 1989. december 12-én megszületett.

A kérelem elutasításának magyarázatát abban látta indokoltnak a bíróság, hogy az 1989. évi XXXVI. törvény az 1956-os népfelkeléssel összefüggő elítélések orvoslásáról szóló törvény rendelkezéseit semmilyen körülmények között nem lehetett Túri Mihály személyére vonatkozóan alkalmazni, ugyanis cselekményét „[...] *nem harci cselekmények során és nem is*

a népfelkeléssel összefüggésben méltányolható körülmények között követte el.” Ennek értelmében 1990. február 12-én, a tanács elnöke – végzés keretében – elutasította Túri Mihálynak az elítélés semmisnek nyilvánítása iránt előterjesztett kérelmet. Pedig a semmisségi igazolás nélkül a börtönévek előtt letöltött szolgálati időt sem számították be a nyugdíjába.

A forgatókönyv 1993-ban is hasonló volt, az újabb perújítási kérelmet – alaptalan indokok alapján – 1994. március 10-én elutasította a Legfelsőbb Bíróság.

A sok kudarc után, már 71 évesen, de tett egy utolsó próbát az igazságért. 2001. május 10-én benyújtott egy újabb korábbi ügyének semmisé nyilvánítására vonatkozó kérelmet, de a Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2001. május 18-án a 2000. CXXX. Tv. 1.§ és 2.§-ra hivatkozva újfent megtagadta a semmisségi igazolás kiállítását. Az indoklásban szerepelt, hogy a 2000. CXXX. Tv. 3.§-ra egyértelműen kimondta, így az nem volt alkalmazható az 1989. évi XXXVI. Tv. hatálya alá tartozó elítélésekre.

A 2003. november 6-án bekövetkezet halálához és annak körülményeihez hozzátartozik, hogy Túri Mihály 2003. október 19-án még részt vett a Kiskunmajsai 1956-os Múzeumban tartott megemlékezésen, ahol elkészönt többek között Pongrácz Gergelytől és a többi '56-ostól is. Tudatosította minden ismerősében, embertársában, hogy a következő évben már nem fognak találkozni. 13 nap múlva, 2003. november 6-án érszűkület általi vérmérgezés következtében, 74 évesen hunyt el. A kömpöci temetőben helyezték örök nyugalomra.

Végszó

Immár újabb, de ez alkalommal az utolsó, a végső kudarc érte az igazságáért, saját becsületéért harmincegy éven át folytatott harcában Túri Mihályt. 2003. november 10-én tartott temetésén jelen lévő Pongrácz Gergely a következő szavakkal utalt Miska bácsi megpróbáltatásaira: *„Most már nincs szüksége rehabilitációra – mondta a temetőajtóban. „[...] ott fönt, amit itt lent hiába kért, a Jósiszten azonnal megadta neki.”*

A szerzői jogokat az előadó-szerző gyakorolja.